

KRISTÓF LUCA¹

HÍRNÉV ÉS TEKINTÉLY A KORTÁRS KULTÚRÁBAN. A KULTURÁLIS KÁNON VÁLTOZÁSAI²

DOI: 10.18030/SOCIO.HU.2017.4.29

ABSZTRAKT

Tanulmányomban kortárs magyar kulturális szereplők reputációját (ismertségét és elismertségét) elemzem egy 1000 fős, országosan reprezentatív survey adatainak segítségével. Az elit körében gyűjtött korábbi adatokkal összehasonlítva megállapítható, hogy az elit által felállított magaskulturális kánon legitimnek tekinthető: az elit és a lakosság (legalábbis az a fele, mely véleményt tud alkotni a kérdésben) szinte pontosan ugyanazokat a személyeket tekinti a magyar kultúra leginkább kimagasló alakjainak. Ebben a reputációs elitben generációváltás figyelhető meg; a fiatalabb nemzedékek legtekintélyesebb tagjai a színház- és filmművészet terén tevékenykednek, míg a szépirodalmi reputáció terén bizonyos vákuum figyelhető meg. Az elit és a lakosság véleménye között markáns különbség ugyanakkor, hogy amíg az elit politikailag megosztott, azaz tagjai körében a magaskultúra tekintélyes szereplőinek reputációja politikailag meghatározott, addig a szélesebb közvélemény szemében ez nincs így: a kulturális szereplők túlnyomó többségét nem sorolják be és nem értékelik politikai oldalak szerint. A kultúrharc tehát egyértelműen az elit belügye, a politikai diskurzus hatása a legitim kulturális kánon kialakulására nem kimutatható.

Kulcsszavak: kulturális elit, reputáció, kánon, polarizáció, survey

FAME AND PRESTIGE IN CONTEMPORARY CULTURE. CHANGES OF THE HUNGARIAN CULTURAL CANON

ABSTRACT

in this paper I study the reputation (fame and prestige) of contemporary Hungarian cultural actors with the help of a representative nationwide survey (N=1000). Comparing my data with previous surveys among members of the Hungarian elite, the results show that the contemporary cultural canon is strong and legitimate: the elite and other social groups agree on the most outstanding figures in contemporary Hungarian culture. This reputational elite is going through a generational change. The most prestigious members of the next generations work in theatre and film, while in the field of literature a certain 'reputational vacuum' could be observed. However, there is a sharp difference between the opinion of the whole population and the elite. While the strong political cleavage among elite members means that the reputation of cultural actors is politically determined, the case is different among the general population- respondents of the national survey did not categorise or assess cultural actors according to political sides. Hence, 'culture wars' are internal affairs of the elite and political discourse does not affect significantly the legitimacy of the contemporary cultural canon.

Keywords: cultural elite, reputation, cultural canon, polarisation, survey

1 MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

2 A tanulmány elkészítését az MTA Bolyai Ösztöndíja támogatta. Az adatfelvétel az NKFIH 108836-os számú, *Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban* című kutatása keretében zajlott.

HÍRNÉV ÉS TEKINTÉLY A KORTÁRS KULTÚRÁBAN

A kulturális kánon változásai

Tanulmányomban kortárs magyar kulturális szereplők reputációját (ismertségét és elismertségét) elemzem egy 1000 fős, országosan reprezentatív survey adatainak segítségével. Ez az első reprezentatív mintán végzett kvantitatív felmérés ebben a témában, korábbról (2001-ből és 2009-ből) csak elitcsoportok adatai álltak rendelkezésre. A mostani lakossági adatfelvétel nem csak a kánon időbeli változásának vizsgálatára adott alkalmat, hanem arra is, hogy az elitfelvételekből származó kutatási eredményeket más társadalmi csoportok bevonásával teszteljem. A legnagyobb ismertséggel és tekintéllyel bíró kulturális szereplők kilétének megállapításán túl megvizsgálhattam az elit körében kialakult kortárs kulturális kánon ismeretét és legitimitását a szélesebb közvéleményben; valamint az elit politikai polarizáltságának a kultúrharcban is megmutató hatását a társadalom más rétegeire.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A reputáció fogalma a kultúra működésében központi jelentőséggel bír. Pierre Bourdieu mező-elmélete szerint a kultúrát a kulturális mező szereplőinek pozíciókért, erőforrásokért folytatott versengése határozza meg (Bourdieu 1983, 1996). Ebben a küzdelemben a birtokolt reputáció nagysága jelzi az egyes szereplők mezőben elfoglalt pozícióját. Megmutatja egyfelől azt az elismerést, amelyet birtoklója múltbéli teljesítményével az adott kulturális mező többi tagja szemében kiérdemelt, és egyben előre is jelzi birtokosának jövőbeli várható teljesítményét. Ugyanakkor a gyűjtött reputáció saját maga is erőforrás: birtoklója fel tudja használni pozíciójának megőrzésére vagy akár további javítására.

A kulturális mezőkön belül Bourdieu megkülönbözteti a „magaskultúra” (Bourdieu kifejezésével élve korlátozott kulturális termelés), illetve a „tömegkultúra” (tömeges kulturális termelés) szegmensét (Bourdieu 1983). Magas- és tömegkultúra szembeállítására itt nem tartalmaz normatív, értékelő szempontokat, sokkal inkább a piac szerepe jelenti a kettő közötti eltérést. A *korlátozott* kulturális termelés ugyanis relatíve független a piaci viszonyoktól, mecénások vagy az állam támogatásának segítségével működik. Az ilyen típusú mezőkben a szereplők a reputáció javaiért versengenek, a gazdasági siker ennek csak következménye (Bourdieu 1985). A *tömeges* kulturális termelés szegmensében viszont dominánsan a piaci verseny szervezi a mező struktúráját. Bourdieu szerint így a kulturális mezők topográfiája kettős, a kétfajta termelési mód meglehetősen elkülönül egymástól, a mező szereplői az egyik esetben művészként, a másikban termelőként definiálódnak.

A piaci és nem, vagy csak félig-meddig piaci mezők belső struktúrája is egészen eltérő. A magaskultúra szférája ugyanis erősen hierarchikus: a magaskulturális termékként való elismerés és elismertetés folyamatai erős alá- és fölérendeltségi viszonyokat hoznak létre. A tömeges termelés szegmensében viszont inkább a verseny dominál, mintsem a hierarchia. Mind a kétféle mezőben beszélhetünk ugyanakkor a mező szereplőinek

elit, illetve periférikus csoportjáról. A magaskultúrában az elitet az elismert, nagy reputációval bíró művészek, a tömegkultúrában pedig a kulturális piacon legsikeresebb termelők alkotják. Bourdieu téziseit a mezők struktúrájáról empirikus vizsgálatok is igazolták. Anheier és szerzőtársai klasszikussá vált tanulmánya szerint a kulturális (irodalmi) mező struktúrája valóban két szegmensre bomlik: elkülönül egymástól a legitimált magaskultúra, illetve a nem legitim tömegkultúra (Anheier–Gerhards–Romo 1995). A tömegkultúra művelői a mezőn belül periférikus helyzetben vannak, szegmensük ugyanakkor nem túlságosan hierarchizált. A magaskulturális szegmens ellenben az elithez, illetve a perifériához tartozás szerint strukturálódik; valamint erős hierarchia érvényesül a szegmensen belül a legitimátorok és a kultúrát létrehozók között. A mező elitje jellemzően egyszerre író és kritikus, kultúratermelő és legitimátor. Az elit így tud ellenőrzést gyakorolni a többi szereplő felett, hiszen ő tudja megadni a legitimáló elismertséget a mező perifériáján lévőknek.

A kulturális mező szereplőinek reputációja ugyan magán a mezőn belül alapvető jelentőségű, ugyanakkor a kulturális mezőn belüli, tehát a szűkebb értelemben vett szakmai reputáció mellett beszélhetünk mezőn kívüli, a szélesebb nyilvánosságot is elérő reputációról is (Dubois–François 2013, Kristóf 2014). Strukturális értelemben leginkább az adott kulturális tevékenység jellegétől függ, hogy a kettő mennyire esik egybe. Tudósoknak például általában kevésbé van mezőn kívüli, külső ismertségük, mint a művészeknek; de művészeti ágak között is nagy különbségek lehetnek például képzőművészek és előadóművészek között.

A kulturális reputáció intézményesült manifesztációi a szakmai díjak, amelyek ezért különösen a fókuszban állnak a vizsgálatoknak (Lampel–Lant–Shamsie 2000, Ginsburgh 2003, Anand–Watson 2004, Gemser–Leenders–Wijnberg 2007). A díjátadó ceremóniák olyan rituálék, melyeknek célja, hogy az egész kulturális mező figyelmét felkeltsék, szimbolikus médiumként formálva annak szerkezetét (Anand–Watson 2004). A legnagyobb presztízsű elismerések általában azok, amelyeket egy művészeti ág képviselői (annak kritikusait is beleértve) szavaznak meg egymásnak (pl. ilyen az Oscar-díj). Az ilyen díjakat tartják ugyanis a minőség legjobb jelzőjének, az állami, vagy a politikai hatalom által osztott szakmai kitüntetések sokszor más (a mező belső logikája szempontjából kevésbé meritokratikus) elveken alapulnak (Gemser–Leenders–Wijnberg 2007). A szakmai díjak, amennyiben elég nagy presztízsűek, a kulturális mezőn kívül, a szélesebb közvélemény körében is reputációs szignálként működnek.

A szélesebb nyilvánosságot is elérő hírnév és tekintély esetében a leghíresebb kulturális szereplőket nevezhetjük sztároknak, habár ez a fogalom és a sztár-jelenség kutatása, a *star studies* eredetileg és alapvetően a **populáris kultúra kutatás** témája. Alberoni a hírességeket az intézményi hatalommal rendelkező társadalmi-gazdasági elittel szembeállítva hatalom nélküli elitnek nevezi, akik azonban az általuk kiváltott érdeklődésnél fogva mégis hatással vannak a társadalomra (Alberoni 2006). A tömegkultúrabeli hírnév kialakulását Tyler Cowen elemezte. A hírnév olyan területeken válik igazán fontossá, ahol az érdem megítélése bizonytalan. A tömegkultúra sztárjainak hírneve hólabdához hasonlítható: ha már elegenden rajonganak értük, a többiekkel való azonosulási vágy eredményeként egyre többen és többen fogják az adott sztárt választani, még olyanok is, akiknek eredetileg a saját preferenciájuk más volt. A sztárkultuszhoz hozzájárul a sztárok csoportképző funkciója is: az olyan művészek válnak a rajongói kultusz tárgyává, akik könnyen szolgálhatnak koordinációs pontként egy nagyobb, heterogén rajongói csoport számára (Cowen 2000). A sztár-taxonómiákban a magaskultúra sztárjai

általában abba a típusba sorolódnak, akik eredetileg teljesítményükkel, nem pedig pusztán személyiségükkel (mint az ún. celebek) vívják ki a média érdeklődését (Munk 2009). Egy sztárírókról szóló esettanulmány például megállapítja, hogy bár ugyanúgy talkshow-kban, magazinokban szerepelnek, mint a celebek, sztárságuk alapját mégis legnagyobb részben az általuk írott szöveg adja. A Cowen által leírt csoportképző funkció azonban rájuk is éppen annyira jellemző, és a könyvfesztiválokon, író-olvasó találkozókon éppúgy működik, mint a tömegkultúra sztárjainak esetében (Munk 2009).

KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK

A kulturális elittel kapcsolatos korábbi kutatásainkban nagy szerepet kapott a reputáció kérdése (Csurgó–Himesi–Kovách 2001, Kristóf 2014). Ez már csak azért is így volt, mert a politikai és a gazdasági elittel ellentétben a kulturális elitet a kulturális mező fentebb leírt jellegzetességei miatt nehéz volna pusztán pozicionális alapon definiálni. A magyar kulturális élet kulcspozícióit elfoglaló elittagok mellett ezért a kvantitatív elitkutatások mintájában helyet kapott egy ún. reputációs alminta is, melyet a pozicionális elit szavazatai alapján állítottunk össze.³ A különböző elitcsoportok szavazataiból összeálló reputációs rangsorokat az 1. táblázat tartalmazza.⁴

1. táblázat. „Az Ön véleménye szerint ki a mai magyar kulturális élet 5 legkiemelkedőbb, élő alakja?” (2009)

	Kulturális elit szavazatai	Politikai elit szavazatai	Gazdasági elit szavazatai
1.	Esterházy Péter	Esterházy Péter	Esterházy Péter
2.	Kocsis Zoltán	Kocsis Zoltán	Kocsis Zoltán
3.	Nádas Péter	Törőcsik Mari	Törőcsik Mari
4.	Kertész Imre	Makovecz Imre	Alföldi Róbert
5.	Kurtág György	Jancsó Miklós	Kertész Imre
6.	Fischer Iván	Kertész Imre	Konrád György
7.	Makovecz Imre	Csoóri Sándor	Fischer Iván
8.	Szabó István	Alföldi Róbert	Szabó István
9.	Törőcsik Mari	Fischer Iván	Presser Gábor
10.	Csoóri Sándor	Jókai Anna	Eszenyi Enikő

Forrás: Kristóf 2014

Mint látható, a három lista igen erős átfedést mutatott, és az itt nem közölt 2001-es listákhoz képest is csak keveset változott, tehát a kortárs kulturális kánon az elitben jól láthatónak és stabilnak mutatkozott. A reputációs kutatás egyik fontos eredménye volt, hogy a magaskulturális szférában is vannak sztárok (Esterházy Péter egyértelműen ilyennek volt tekinthető), akik kulturális tekintélyként egy meghatározó csoport (Esterházy esetében a baloldali értelmiség) számára igazodási pontot jelentenek. A reputációs rangsorokban is érezhető volt ugyanakkor a kulturális elit megosztottsága. A baloldali értelmiség nagyobb, és a reputáció termelésének szempontjából sikeresebb közösséget alkotott. Legtekintélyesebb szereplői a jobboldali értelmiség körében is elismertek voltak, míg a másik irányba, jobbról balra ez a tendencia nem érvényesült (Kristóf 2014).

A 2009-es adatfelvétel óta jelentős változások következtek be a kulturális elitben. A 2010-es kormányváltás után jelentős elitcirkuláció, valamint a kulturális pozíciók és erőforrások részbeni újraosztása zajlott le (Kristóf 2017b, 2017a). Az Orbán-kormányok erőteljes kísérleteket tettek az elit körében a mi korábbi elitfel-

³ A mintavételről bővebben ld. (Csurgó–Megyesi 2011).

⁴ Az elittagok nyitott kérdést kaptak, melyre legfeljebb öt személyt sorolhattak fel.

vételeink eredményei által is alátámasztott, baloldali kulturális többség megváltoztatására. Ez az eliten belüli kultúrharc nem csak a pozíciókért, hanem a kulturális reputáció elnyeréséért is zajlik. Egy a színházi mezőt elemző kvalitatív esettanulmány eredménye szerint míg a pozicionális elit cseréje 2010 után viszonylag sikeres, addig a reputációs elit cseréje sokkal inkább sikertelen (Kristóf 2017a). A kulturális kánon átírásának kísérletei ugyanakkor a kormányzó elit részéről többé-kevésbé folyamatosak (Kristóf 2017b).

KUTATÁSI KÉRDÉSEK ÉS MÓDSZEREK

Jelen tanulmányban a magaskultúra (Bourdieu kifejezésével élve a korlátozott kulturális termelés szférája) elitjéhez tartozó szereplők külső, azaz a mezőn kívüli reputációját vizsgálom. A 2009-es elitfelmérés egyik fontos tapasztalata az volt, hogy a különböző elitcsoportok igen jól ismerték a kulturális kánont, illetve más-ként fogalmazva, a magyar kulturális életben voltak megkérdőjelezhetetlen tekintélyű szereplők. A másik, jelen tanulmány szempontjából fontos tanulság viszont az volt, hogy a közéleti szerepet vállaló kulturális szereplők tekintélye politikai dimenziót nyert (Kristóf 2014).

Célom e két korábbi kutatási eredmény tesztelése egy országos lakossági mintán, kiderítve, hogy a kortárs kulturális kánon az eliten kívül is érvényes-e. Ezen kívül a 2010 után felerősödött kormányzati kánon-átírási kísérletek társadalmi hatását is meg kívánom vizsgálni, feltárva, hogy más társadalmi csoportok mennyit érzékelnek az elitértelmiségben zajló kultúrharcból.

Kutatási kérdéseim tehát a következők voltak:

1. Milyen mértékben ismeri és fogadja el a magyar társadalom az elit által felállított magaskulturális kánont?
2. A magaskultúra tekintélyes szereplőinek reputációja meghatározott-e politikailag a szélesebb közvélemény szemében is, besorolják-e őket politikai oldalak szerint?
3. Kimutatható-e a politikai diskurzus hatása a legitim kulturális kánon kialakulására?

A vizsgálatot a Závecz Research 1000 fős, 2017 februárjában felvett, országosan reprezentatív mintáján folytattam, a következőkben közölt kutatási eredmények forrása minden esetben ez az adatbázis, a számítások a sajátjaim. Kutatási kérdéseim megválaszolása érdekében a mintát két 500 fős almintára osztottam. Az egyik („A”) almintá tagjainak az alábbi, nyitott kérdést tettem fel:

*Ön szerint az elmúlt években kik voltak a magyar kulturális élet leginkább kimagasló alakjai? Soroljon fel legfeljebb 3 személyt!*⁵

A másik („B”) almintában szereplők egy előre összeállított, tízfős listát kaptak az alábbiak szerint:

1. Most különböző, ismert és kevésbé ismert kulturális szereplők (pl. művészek, tudósok) nevét fogom felsorolni. Kérem, válassza ki közülük azokat, akikről már hallott!

Alföldi Róbert, Esterházy Péter, Fekete György, Jókai Anna, Kertész Imre, Kocsis Zoltán, Kulka János, Nádas Péter, Nemes Jeles László, Vidnyánszky Attila

5 Mint fentebb láttuk, az elit minta esetében öt főt kellett a kérdezetteknek felsorolnia, itt, a lakossági minta megkérdézettjeinek azonban csak hármat. Ennek egyrészt az az oka, hogy váromlásom szerint a legtöbb megkérdezett nem tudott volna spontán módon felsorolni öt kulturális szereplőt. Másrészt a minta másik felének feltett zárt kérdés esetében is könnyebbnek tűnt egy tízfős listáról három személyt választani, mint ötöt. A két almintá összehasonlíthatóságához viszont mindenképpen azonos számú választásra volt szükség. Az ötről háromra szűkítés következtében a lakossági minta spontán listája rövidebb, kevesebb nevet tartalmaz, mint az elit minták listái.

2. Van-e olyan közöttük, akiket a magyar kultúra kimagasló alakjának tart? Legfeljebb 3 személyt válasszon ki azok közül, akikről már hallott!

3. Van-e olyan közöttük, akinek a kulturális teljesítményéről bár hallott, de NEM tartja azt értékesnek? Legfeljebb 3 személyt válasszon ki azok közül, akikről már hallott!

A minta kétfelé bontása nyílt, illetve zárt kérdésre több szempontból is hasznosnak bizonyult. Az világos volt, hogy statisztikai elemzés lefolytatásához zárt kérdésre van szükség, mert egy nyitott kérdés esetében a válaszhány, illetve a válaszok nagy szórása miatt túlságosan kicsi lesz az elemszám. A spontán említésekre ugyanakkor szükség volt annak a kutatási kérdésnek a megválaszolására, hogy egy lakossági minta körében mennyire ismert a kortárs kulturális kánon. A kétféle kérdés hátránya volt, hogy a statisztikai elemzés számára felezte a mintanagyságot, összehasonlíthatóságuk előnye viszont kompenzálta ezt a hátrányt.

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A reputációs rangsorok

A zárt kérdésben alkalmazott tízfős lista alapját a 2009-es elitkutatásból az elit szavazatai alapján összeállított reputációs rangsorok adták (Kristóf 2014). A mostani tízfős listánkról hat személy (Esterházy, Kocsis, Nádas, Kertész, Alföldi, Jókai A.) már ekkor, azaz nyolc évvel ezelőtt is szerepelt a három elitcsoport (kulturális, gazdasági és politikai elit) szavazataiból kialakuló top10-es listák valamelyikén. Az elitlisták éllovasai közül igyekeztem úgy választani, hogy bal-, illetve jobboldalinak tartott kulturális szereplők is felkerüljenek a listára, hiszen ez mindenképpen szükséges volt a második és harmadik kutatási kérdés megválaszolásához. Esterházy, Kocsis és Kertész a mostani adatfelvétel idején ugyan már nem éltek, de csak nemrég (egy éven belül) hunytak el, így a nyitott kérdés megfogalmazásába (*az elmúlt években* kik voltak a magyar kulturális élet leginkább kimagasló alakjai) is „belefértek”.

Ami a tízfős listára újonnan felkerült négy személyt (Kulka, Vidnyánszky, Nemes Jeles, Fekete) illeti, az ő esetükben különféle okok játszottak szerepet a kutatói döntésben. A közös pont négyükben az volt, hogy az elmúlt években igen ismertté váltak a magyar kulturális életben, viszont a szakmai és a politikai reputáció viszonyát különféleképpen jelenítik meg. Kulka és Vidnyánszky ebből a szempontból – ellentétes politikai oldalon ugyan, de – hasonló típust képvisel: szakmailag elismert művészek, akiknek reputációját közéleti szerepvállalásuk árnyalhatja. Kulka János már 2009-ben is szerepelt a reputációs rangsorokban, ha nem is az első tízben, és feltételeztem, hogy azóta tekintélye még növekedett. Ugyanakkor azért is tűnt jó választásnak, mert 2010 után időnként közéleti szerepet is vállalt, például a „Millás” tüntetéseken műsorvezetőként vagy a Budapest Pride megnyitóján fellépőként. Hasonló a helyzet Vidnyánszky Attilával, aki Alföldi Róbertet váltotta a Nemzeti Színház élén, így módon egyik főszereplője a színházi életben lezajlott elitváltásnak (Kristóf 2017). Így Kulkához hasonlóan, művészi elismertségében feltételezhetünk politikai dimenziót is, azonban éppen az ellentétes politikai oldalon.

Nemes Jeles László esetében, aki több évtized után először lett magyar Oscar-díjas, döntően teljesítmény-alapú reputációt feltételeztem, különösebb politikai dimenzió nélkül. Fekete György viszont éppen ellenkezőleg, bár a Magyar Művészeti Akadémia elnökeként az elmúlt években a kulturális élet egyik vezető

pozícióját viselte, hírnevét alapvetően ennek a pozíciónak, politikai szerepvállalásának, és nem művészi teljesítményének köszönheti, így az ő reputációját döntően politikai alapúnak feltételeztem. A négy új szereplő így különböző lehetséges reputációs pozíciókat jelenít meg a kulturális térben, ezért alkalmasnak tűnnek a kutatási kérdések tesztelésére.

A tízes listán szereplő művészekben közös, hogy szinte mindegyikük⁶ Kossuth-díjas, tehát a legmagasabb művészeti díj birtokosaként az állam által is konzakrált művész. Kertész Imre és Nemes Jeles László emellett globális szinten ismert díjak birtokosai is. A tíz kulturális szereplő legmagasabb szintű elismeréseit és azok elnyerésének időpontját a 2. táblázat sorolja fel.

2. táblázat. Kulturális díjak, elismerések.

	Kossuth-díj	Nobel-díj	Oscar-díj
Alföldi Róbert			
Esterházy Péter	1996		
Fekete György	2012		
Jókai Anna	1994		
Kertész Imre	1997	2002	
Kocsis Zoltán	1978, 2005		
Kulka János	2006		
Nádas Péter	1992		
Nemes Jeles László	2016		2016
Vidnyánszky Attila	2011		

Forrás: Wikipédia

Vizsgáljuk meg először a tíz kiválasztott kulturális szereplő ismertségét. 90%-os ismertségével messze kiemelkedik közülük a két színész, Kulka és Alföldi, ami nem is meglepő, hiszen csak ők ketten előadóművészek a listán, ráadásul mindketten olyanok, akiknek ismertsége televíziós szereplésük révén magas a színházba nem járók körében is. Az ismertségi toplista harmadik helyezettje Kertész Imre, aki ugyan bestseller író soha nem volt, az egyetlen magyar irodalmi Nobel-díjasként mégis a megkérdezettek több mint kétharmada ismerte. Majdnem kétharmados az ismertsége Kocsis Zoltán zongoraművész-zeneszerző-karmesternek is, aki, emlékezhetünk, az elit listáinak is egyik éllóvasa volt. Nemes Jeles Lászlóról a válaszadók több mint fele, Jókai Annáról 46 százalékuk hallott. Talán némileg meglepő, hogy az elitben legnagyobb tekintéllyel rendelkező Esterházy Péter író a megkérdezetteknek csak 43 százaléka ismerte. Jóval alacsonyabb, egyharmad alatti volt végül a lista utolsó három helyezettjének ismertsége: Vidnyánszky Attiláról 28, Nádas Péterről 25, míg Fekete Györgyről csak 17 százalékuk hallott.

A megkérdezettek iskolai végzettsége szerint jelentős különbségeket mutatott a kulturális szereplők ismertsége. Átlagosan 5,2 személyt ismertek a tízfős listáról, azonban iskolázottsági fokonként jelentősen emelkedett ez a szám: míg a legfeljebb 8 osztályt végzettek átlagosan csak 3,1 főt ismertek, addig a diplomások már hetet (3. táblázat).

⁶ Az egyetlen kivétel Alföldi Róbert, akinek Jászai-díja van 1995-ből.

3. táblázat. A végzettség és a kulturális szereplők ismertségének összefüggése

Iskolai végzettség	Átlagosan hány nevet ismer a 10 fős listából	N
8 általános vagy kevesebb	3,1	68
Szakmunkásképző	4,6	150
Gimnázium, szakközépiskola	5,7	196
Egyetem, főiskola	7,0	86
Összesen	5,2	500

$$Eta^2=0,184, p=0.000$$

A kérdést, hogy mitől függött az egyes kulturális szereplők ismertsége, többváltozós elemzés segítségével próbáltam megválaszolni. A bináris logisztikus regressziós modell függő változója a kétértékű, ismeri/nem ismeri az adott személyt válasz volt a „*Most különböző, ismert és kevésbé ismert kulturális szereplők (pl. művészek, tudósok) nevét fogom felsorolni. Kérem, válassza ki közülük azokat, akikről már hallott!*” kérdésre. Független változóként a nemet, az életkort, az iskolai végzettséget, a gazdasági aktivitást, a háztartás egy főre eső jövedelmét, a lakóhelyet (a település típusát) és a pártpreferenciát⁷ vontam be a modellekbe (4. táblázat). Az eredmények szerint általánosságban a kulturális szereplők ismertsége elsősorban az iskolázottságtól, másodsorban pedig az életkortól függött. Három csoportra volt osztható a zárt kérdésben felsorolt tíz személy: az első csoport tagjait, Kocsist, Esterházyt, Jókait, Vidnyánszkyt és Feketét annál valószínűbben ismerték a válaszadók, minél iskolázottabbak és minél idősebbek voltak. A második csoport: Alföldi, Kertész, Nemes Jeles és Nádas ismerete csupán az iskolázottságtól függött, az életkortól nem. A harmadik kategóriában Kulka János egyedül található: az ő ismertsége egyik faktortól sem függött, ami nem csoda, hiszen őt gyakorlatilag minden válaszadó ismerte. A végzettségen és a koron túl egy-két kulturális szereplő ismertségében volt kimutatható egyéb hatás: a baloldali pártok szavazói inkább hallottak Kocsis Zoltánról, és kevésbé Fekete Györgyről⁸, Alföldi Róbertet pedig többen ismerték a női válaszadók közül.

4. táblázat. A kulturális szereplők ismertsége. Bináris logisztikus regressziós modell

	Nágelkerke R ²	Iskolai végzettség	Életkor	Nem	Jobbik szavazó	Bal ellenzék szavazó
Alföldi Róbert	,280	n.sz.	n.sz.	-1,449	n.sz.	n.sz.
Esterházy Péter	,137	1,395	-,025	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Fekete György	,148	1,551	n.sz.	n.sz.	n.sz.	,809
Jókai Anna	,192	1,771	-,024	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Kertész Imre	,183	1,792	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Kocsis Zoltán	,175	1,355	-,023	n.sz.	n.sz.	-,625
Kulka János	,223	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Nádas Péter	,071	1,338	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Nemes Jeles László	,148	1,843	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Vidnyánszky Attila	,105	2,490	-,020	n.sz.	n.sz.	n.sz.

$$p=0,05 \text{ (n. sz.: a hatás nem szignifikáns)}$$

⁷ A pártpreferenciát a szokásos, „*Ha most vasárnap lennének a választások...*” kezdetű kérdés mérte. A válaszokat három kategóriába vontam össze: kormánypárti, baloldali ellenzéki, illetve Jobbik szavazó (a referenciakategória a kormánypárti, azaz Fidesz-KDNP szavazó volt, így a táblázatban csak a másik két kategória hatása szerepel).

⁸ A pártpreferencia változója esetében a referencia-kategória az 1-es kódolású kormánypárti szavazó volt, (2- baloldali ellenzéki szavazó, 3- Jobbik szavazó), míg az ismeri/nem ismeri az adott szereplőt esetében az 1-es kód az ismeri, a 2-es a nem ismeri. Így a 4. táblázatban a pozitív irányú összefüggés éppen azt jelzi, hogy az ellenzéki szavazók kevésbé választották az adott kulturális szereplőt.

Az ismertség utáni következő dimenzió az elismertség volt, azaz, hogy a megkérdezettek a magyar kulturális élet kiemelkedő alakjának tartották-e az illetőt (5. táblázat). Az 5. táblázat 3. oszlopában látható arány azt mutatja, hogy azok közül, akik ismerték az adott kulturális szereplőt, mennyien tartották kimagaslónak. Ebben a dimenzióban Kocsis Zoltán végzett az élen, hisz azoknak, akik már hallottak róla, háromnegyed része kimagaslónak is tartotta. A második Kertész Imre lett, kétharmados aránnyal. Ezután következett a középmezőny, 5 fővel: Nemes Jelest, Alföldit, Esterházyt, Jókait, Kulkát körülbelül minden második válaszadó (természetesen azok közül, akik egyáltalán már hallottak róluk) tartotta kimagasló figurának; míg a kevésbé ismert hármas: Vidnyánszky, Nádas és Fekete elismertségben is a lista végére került.

Az elismertségi rangsort megfordítva, arra is kíváncsi voltam, van-e a tíz kulturális szereplő között erősen megosztó személyiség, akit sokan kifejezetten elutasítanak, tevékenységét hangsúlyozottan nem tartják értékesnek. Igazán negatívan megítélt személy persze nem volt a listán; a leginkább elutasítottnak Fekete György bizonyult, akinek tevékenységét az őt ismerők egyharmada nem tartotta értékesnek. Egynegyed körüli volt továbbá a két ismert színész, Alföldi és Kulka, valamint Vidnyánszky Attila elutasítottsága, az összes többi szereplőé pedig ennél még alacsonyabb (5. táblázat 4. oszlop).

5. táblázat. A kulturális szereplők megítélése (zárt lista)

	Ismeri		Ismeri és ezen belül kimagaslónak tartja		Ismeri és ezen belül elutasítja	
	%	N	%	N	%	N
Kulka János	91	453	44	165	23	84
Alföldi Róbert	90	451	51	200	25	93
Kertész Imre	68	338	63	188	18	52
Kocsis Zoltán	63	316	74	216	11	31
Nemes Jeles László	53	266	53	165	17	36
Jókai Anna	46	229	45	89	17	32
Esterházy Péter	43	217	48	87	17	29
Vidnyánszky Attila	28	141	25	28	26	28
Nádas Péter	25	123	11	11	14	13
Fekete György	17	86	11	7	34	21

Kik tehát akkor a legtekintélyesebb figurák a mai magyar kulturális életben? A 6. táblázat első két sora a második („B”) alminta által a 10 fős listáról kiválasztott (ismeri, és kimagaslónak tartja) szereplőket rangsorolja. A reputációhoz ismertség és elismertség is szükséges. Kétféleképpen lehetett sok szavazatot gyűjteni: ha relatíve kevesebben ismerték is a személyt, de azok közül sokan kimagaslónak tartották, vagy ha sokan ismerték, akkor még ha azok kisebb arányban is választották kimagaslónak, de a nagyobb ismertségi körből több szavazat gyűlt össze. Kocsis Zoltán és Kertész Imre, az 1. és a 3. helyezett inkább az első mintázatra (ismert és nagyon elismert), míg Alföldi Róbert és Kulka János, a 2. és 4. helyezett a második variációra (nagyon ismert és elismert) példa. Az élbolyhoz tartozott még Nemes Jeles László, az ő ismertsége és elismertsége még egyaránt valamivel 50% feletti, így a tízfős lista ötödik helyére került. A 6. és 7. helyen fej-fej mellett két író, Jókai Anna és Esterházy Péter található, jelentősen lemaradt azonban a szavazatok számát tekintve a 8. Vidnyánszky, a 9. Nádas és a 10. Fekete.

6. táblázat. A magyar kulturális élet leginkább kimagasló alakjai, szavazatok száma

	„B” alminta, zárt kérdés	N	„A” alminta, nyílt kérdés ⁹	N
1.	Kocsis Zoltán	216	Nemes Jeles László	34
2.	Alföldi Róbert	200	Kocsis Zoltán	25
3.	Kertész Imre	188	Alföldi Róbert	21
4.	Kulka János	165	Kertész Imre	21
5.	Nemes Jeles László	143	Esterházy Péter	21
6.	Jókai Anna	89	Kulka János	15
7.	Esterházy Péter	87	Törőcsik Mari	12
8.	Vidnyánszky Attila	28	Deák Kristóf	11
9.	Nádas Péter	11	Jókai Anna	6
10.	Fekete György	7	Bajor Imre, Bodrogi Gyula, Mága Zoltán, Presser Gábor, Psota Irén, Somló Tamás	5

Itt az ideje, hogy a zárt listából kialakuló tekintélyrangsorokat összevessük a másik alminta spontán említésekből kialakuló rangsorával. Az 6. táblázat 3–4. oszlopából látszik, hogy a nyílt kérdés esetében lényegesen alacsonyabbak a szavazatszámok, hiszen a szavazatok itt nem 10, hanem 58⁹ személy között oszlottak meg, nem beszélve arról, hogy a megkérdezettek több mint fele (53%) nem tudott, vagy nem akart válaszolni erre a kérdésre. Ugyanakkor a 6. táblázat alapján látható, hogy a két lista nagyon hasonló: a tízfős zárt listából hat név (Kocsis, Alföldi, Kertész, Kulka, Nemes Jeles, Esterházy) a nyílt listán is az első tíz közé került. A nyílt listán feltűnő további nevek közül az egyik az a Törőcsik Mari, aki már az elit listáin is stabilan az első tízben szerepelt.¹⁰ A másik új szereplő Deák Kristóf, aki éppen az adatfelvétel idején lett híres azzal, hogy rövidfilmje elnyerte az Oscar-díjat.

A nyílt kérdés tehát a zárt kérdéshez nagyon hasonló válaszokat provokált; a létrejött rangsor részletesebb elemzésébe (ki hányadik lett) azonban az alacsony szavazatszámok miatt nemigen érdemes belemenni. Annyi talán mégis látszik Nemes Jeles László első helyezéséből (és Deák Kristóf említéseiből), hogy az Oscar-díj mintha egy rendkívül erős, jól megjegyezhető szignálja lenne a kulturális teljesítménynek.

4.2 A reputáció politikai meghatározottsága

Következő kutatási kérdésemet, azaz, hogy a különböző kulturális szereplők reputációját hogyan befolyásolják a politikai vélemények, szintén többváltozós statisztikai elemzéssel próbáltam megválaszolni (7. táblázat). A regressziós modell függő változója a kétértékű, választotta/nem választotta az adott személyt válasz a „Van-e olyan közöttük, akiket a magyar kultúra kimagasló alakjának tart? Legfeljebb 3 személyt válasszon ki azok közül, akikről már hallott!” kérdésre. Nádas Péter és Fekete György esetében túl alacsony volt az esetszám, így őket kihagytam az elemzésből.

A pártpreferencia mellett kontrollváltozókként a nemzet, az életkort, az iskolai végzettséget, a gazdasági aktivitást, a háztartás egy főre eső jövedelmét és a lakóhelyet (a település típusát) vontam be a modellbe.

⁹ Ennyi nevet említettek meg összesen a kérdezettek a nyitott kérdésre. A Nemes Jelesre adott szavazatok közé azokat is beszámítottam, ahol a kérdezett a nevet nem említette, de az utalás egyértelmű volt (pl. „a Saul fia rendezője” 3–4 esetben).

¹⁰ Évtizedek óta megkérdőjelezhetetlen tekintélyű színészművészként a zárt listára azért nem került fel, mert közéleti szerepet nem vállal, és személyét soha nem övezte politikai vita.

¹¹ A zárt kérdés tízfős listájának utolsó 3 helyezettje közül Vidnyánszky Attila 2 szavazatot kapott a nyílt kérdésben, Nádas Péter és Fekete György pedig egyet sem.

A táblázatban a kontrollváltozók közül csak azok szerepelnek, amelyeknek volt szignifikáns hatása a nyolcból legalább egy kulturális szereplő megítélésére.

7. táblázat. A kulturális szereplők megítélése. Bináris logisztikus regressziós modell

	Nágelkerke R ²	Pártpreferencia hatása		Kontrollváltozók hatása			
		Jobbik	Bal ellenzék	Iskolai végzettség	Nem	Aktivitás	Lakóhely
Kocsis Zoltán	,082	n. sz.	n. sz.	-,53	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Alföldi Róbert	,070	n. sz.	n. sz.	n. sz.	-,550	n.sz.	n. sz.
Kertész Imre	,077	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Kulka János	,062	,796	n. sz.	1,129	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Nemes Jeles László	,086	n.sz.	n. sz.	n. sz.	-626	n. sz.	n.sz.
Esterházy Péter	,197	n.sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	1,369
Jókai Anna	,124	n.sz.	n.sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Vidnyánszky Attila	,371	2,813	2,171	-1,205	n. sz.	n.sz.	n. sz.

$p=0,05$. (n. sz.: a hatás nem szignifikáns)

A szocio-demográfiai változók közül az iskolai végzettség Kocsis, Vidnyánszky, valamint Kulka reputációja esetében volt szignifikáns hatással. Ám míg Kocsist és Vidnyánszkyt inkább az iskolázottabbak választották mint a kultúra kimagasló alakjait, Kulkát a diplomások közül éppen kevesebben választották. Érdekes módon a modell nem hozott ki életkori különbségeket, nincsenek generációs különbségek a kulturális tekintélyek megítélésében. A nem alapján viszont két személy megítélésében volt különbség: Alföldi Róbertet és Nemes Jeles Lászlót a nők szignifikánsan gyakrabban választották. A lakóhely egyedül Esterházy esetében számított: az ő reputációja a Budapestiek körében nagyobb volt.

Ami a pártpreferenciát illeti, a legtöbb kulturális szereplő esetében ennek nem volt hatása. A reputációs lista első három helyezettje, Kocsis, Alföldi és Kertész így univerzális tekintélynek tekinthető. Kocsis esetében ez az eredmény nem is meglepő, úgy tűnik azonban, hogy a megkérdezettek Alföldit és Kertészt sem helyezték el abban a diszkurzív keretben, amelyben az elit; a Fidesz és főként a Jobbik szavazói, várakozásaink ellenére, nem találták őket kevésbé szimpatikusnak. Más volt a helyzet azonban Kulka Jánossal, őt a Jobbik szavazói szignifikánsan kevésbé gyakran választották ki.¹² Nem úgy azonban a Fidesz szavazói: a kormánypárti és a baloldali ellenzéki szavazók körében nem volt különbség Kulka elismertségében. Nemes Jeles László, Esterházy Péter és Jókai Anna reputációjára sem hatott a pártpreferencia. Vidnyánszky Attila volt a nyolc közül az egyetlen olyan kulturális szereplő, akinek megítélése pártszimpátia-alapú: az ő teljesítményét alapvetően csak a kormánypárti szavazók tartották kimagaslónak.

12 A pártpreferencia változója esetében a referencia-kategória az 1-es kódolású kormánypárti szavazó volt, (2- baloldali ellenzéki szavazó, 3- Jobbik szavazó), míg a kimagaslónak tartja az adott szereplőt esetében az 1-es kód a választott, 2-es a nem választotta. Így a pozitív irányú összefüggés éppen azt jelzi, hogy az ellenzéki szavazók kevésbé választották az adott kulturális szereplőt.

ÖSSZEGRÉS

Első kutatási kérdésem arra irányult, hogy ismeri-e és elfogadja-e a magyar társadalom a kulturális elit által meghatározott kulturális hierarchiát. Ennek megválaszolása érdekében vegyítettem a zárt kérdéssort és a nyílt kérdésre adott spontán említéseket. A korábbi kutatásokban azt láthattuk, hogy a kortárs kulturális kánon kifejezetten erős, a különböző elitcsoportok véleménye nagyon hasonlóan bizonyult. Most a lakossági mintánkon kapott adatok is kifejezetten aláhúzzák, megerősítik ezt az eredményt: a megkérdezettek szinte pontosan az előzetes kutatói hipotézis által kiválasztott kulturális szereplőket említették meg spontán válaszként. A „magyar kultúra kimagasló alakjai” fogalom alatt tehát az egész társadalom – vagy legalábbis a társadalomnak azok a tagjai, akik véleményt tudnak formálni ebben a kérdésben, azaz, körülbelül a társadalom fele – ugyanazt érti. A Bourdieu-féle tömeges kulturális termelés sztárjait, popzenészeket vagy televíziós személyiségeket spontán módon is kifejezetten kevesen említettek meg. Tehát az elit magaskulturális hierarchiája legitimnek tekinthető.

A kánon ismerete elsősorban attól függött, ami a szakirodalom szerint (Crompton 1996, Savage et al. 2013) a kulturális fogyasztási szokásokat általában is meghatározza: elsősorban az iskolázottságtól, másodsorban az életkortól. Az iskolázottabb válaszadók jóval több magaskulturális szereplőt ismertek.

Ugyanakkor, kutatási eredményeink szerint az ismertség és az elismertség nem teljesen vágott egybe. A legismertebb két kulturális szereplőnek egyértelműen a két színész, Kulka és Alföldi bizonyult, őket mondhatni, hogy az egész ország ismeri. A megkérdezettek fele ráadásul pozitívan is viszonyult hozzájuk, a magyar kulturális élet kimagasló alakjainak tartva őket. Ugyanakkor a válaszadók negyede nem tartotta teljesítményüket értékesnek. Az ő kettőjük reputációja tehát nagyon hasonló: nagyon ismert, és amellet eléggé elismert alakjai a kortárs kulturális életnek. Volt egy másik, művészeti ágra nézve vegyes csoport, akiknek ismertsége relatíve kisebb, tekintélye viszont nagyobb (valamint elutasítottsága kisebb) volt: Kocsis Zoltán, Kertész Imre és Nemes Jeles László sorolható ide. Valamivel kisebb ismertséggel és elismertséggel, de a reputációs elitbe sorolható még két író, Esterházy Péter és Jókai Anna. Bár a kulturális elit közegében és általában véve az értelmiségi diskurzusban kettejük közül tagadhatatlanul Esterházy volt a nagyobb sztár, a tágabb társadalmi közegben reputációjuk igen hasonlóan tűnik. Három kulturális szereplő viszont, akik, habár a kulturális, illetve kultúrpolitikai közbeszédben fontos szereplőknek tűnnek, kutatási eredményeink szerint a nagyközönség számára nagyjából ismeretlenek. Vidnyánszky Attila, annak ellenére, hogy a Nemzeti Színház igazgatója, emellet számos más pozíció birtokosaként a színházi szféra egyik legbefolyásosabb szereplője, úgy tűnik, színházi rendezőként még így is kevésbé éri el a széles ismertséghez szükséges ingerküszöböt. Ugyanez a helyzet az elit körében rendkívül nagyra becsült íróval, Nádas Péterrel. Fekete György esetében magas kulturális reputációra elve nem számítottunk, hiszen ő inkább kultúrpolitikusként, mint alkotóként szerepel a nyilvánosságban, látni kell azonban, hogy megosztó nyilatkozatai ellenére ilyen minőségében sem vált ismertté egyáltalán az értelmiségi közegen kívül.

Reputációs elitlistánkon élő és elhunyt személyek egyaránt szerepeltek. A kulturális reputáció fontos jellemzője, hogy általában lassan kumulálódik, ellenben a megszerzett személyes tekintély tartós és nehezen erodálható, aki kivívta, az haláláig általában meg is tartja (Kristóf 2014). A magyar kultúrában az elmúlt évtizedekben ugyanazok a szereplők voltak a legnagyobb kulturális tekintélyek: Esterházy Péter, Kocsis Zoltán, Törő-

csik Mari, Nobel-díja óta Kertész Imre, a jobboldali értelmiségi közeg számára Jókai Anna.¹³ Közülük legtöbben az elmúlt egy-két évben elhunytak. A reputációs kulturális elitben tehát generációváltás zajlik.

Az új generáció legtekintélyesebb alakjai: Nemes Jeles László, Alföldi Róbert és Kulka János mindannyian a vizuális művészetek (film, színház) területén tevékenykednek. Előadóművészként, színészként gyorsabban lehetséges a reputáció felhalmozása, mint más művészeti ágak esetében, hiszen az ismertség esetenként sokkal gyorsabban megszerezhető. Nem feltétlenül igaz ez azonban a filmes szakma rendezői ágára: bár korábban Szabó István és Jancsó Miklós az elit tekintélyes tagjai voltak, őket hosszú ideig nem követte egy filmrendező sem. Nemes Jeles László viszont, fiatal kora ellenére máris az elit egyik legtekintélyesebb tagja, és reputációját nem egy filmről-filmre gyarapodó lassú tekintélynövekedéssel, hanem az Oscar-díj elnyerésével robbanásszerűen érte el. Esete bizonyos szempontból Kertész Imrééhez hasonlítható, aki a Nobel-díj elnyerése előtt a szűk irodalmi közegen kívül még az elitben sem volt különösebben ismert, utána viszont tekintélye erősen felívelt. Mára az eliten kívül is stabil, vezető helye van a kulturális kánonban, mint az eddig egyetlen magyar Nobel-díjasnak, ismertsége jóval meghaladja a kulturális elitben egyértelmű sztárként megjelenő Esterházy Péterét. Úgy tűnik tehát, hogy az egy-egy globális, nagytekintélyű díjban manifesztálódó nemzetközi elismerés olyan reputációs szignál, ami felülírja a kulturális szférára egyébként jellemző lassú tekintély-felhalmozási folyamatokat. Az ilyen elismeréseket rendre követik az állami kitüntetések (Kertész esetében a Szent István-rend, Nemes Jeles esetében a Kossuth-díj), mintegy megpecsételve ezzel a tagadhatatlanul kivívott reputációs pozíciót. Az irodalmi életben azonban jelenleg ilyen, minden kétséget kizáró szignál hiányában a korábban legtekintélyesebb íróknak, Esterházy Péternek vagy Kertész Imrének egyelőre nincs utódja: az írófejedelem trónja betöltetlen.¹⁴

Az eliten belüli kulturális kánonnak fontos jellemzője volt a megosztottság, azaz, hogy a közéleti szerepet is vállaló kulturális szereplők reputációját befolyásolta a politikai szimpátia. Míg például Esterházy Pétert és Kertész Imrét inkább a baloldaliak, addig Jókai Annát inkább a jobboldaliak tartották nagyra. A lakossági mintán végzett vizsgálatunk eredményei azonban azt mutatják, hogy a kultúrharc egyértelműen az elit belülye: a társadalom más csoportjai a legtöbb esetben nem vetítik rá pártszimpátiájukat a kulturális szereplők megítélésére. Kertész Imre az értelmiségi közegen kívül egyszerűen csak az egyetlen Nobel-díjas magyar író, Nemes Jeles László pedig Oscar-díjas filmrendező.

Éppen ezért, a felmérés komoly tanulsággal szolgál abban a tekintetben, hogy mekkora sikerre számíthatnak a politikai elit kortárs kánon átírására tett kísérletei. A reputációs toplistákon a mostani, nagyobb mértékű generációváltás után megmaradt vagy feltűnt új nevek azt sugallják, hogy ezek a kísérletek – legalábbis egyelőre – sikertelenek maradtak.

13 A jobboldali elit számára fontos tekintély volt Makovecz Imre és Csoóri Sándor is, a baloldal számára Fischer Iván és Nadas Péter, utóbbi kettő ma is élő, aktív szereplő, ám ők az eliten kívül alig ismertek.

14 Krasznahorkai László és Nadas Péter évről-évre szerepel a Nobel-díj-esélyesek médiában megjelenő listáján. Ha valamelyikük elnyerné ezt az elismerést, minden bizonnyal hamarosan „trónra kerülne” Magyarországon is.

HIVATKOZÁSOK

- Alberoni, F. (2006) The powerless elite : theory and sociological research on the phenomenon on the stars. In Marshall, P. D. (szerk.) *The celebrity culture reader*. New York: Routledge, 108–123.
- Anand, N. – Watson, M. R. (2004) Tournament Rituals in the Evolution of Fields: The Case of the Grammy Awards. *The Academy of Management Journal*, 47 (1), 59–80. <http://dx.doi.org/10.2307/20159560>.
- Anheier, H. K. – Gerhards, J. – Romo, F. P. (1995) Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography. *American Journal of Sociology*, 100 (4), 859–903.
- Bourdieu, P. (1983) The field of cultural production, or: The economic world reversed. *Poetics*, 12 (4), 311–356. [http://dx.doi.org/10.1016/0304-422X\(83\)90012-8](http://dx.doi.org/10.1016/0304-422X(83)90012-8).
- Bourdieu, P. (1985) The market of symbolic goods. *Poetics*, 14 (1), 13–44. [http://dx.doi.org/10.1016/0304-422X\(85\)90003-8](http://dx.doi.org/10.1016/0304-422X(85)90003-8).
- Bourdieu, P. (1996) *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. Stanford University Press.
- Cowen, T. (2000) *What Price Fame?* First edition. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Crompton, R. (1996) Consumption and class analysis. *The Sociological Review*, 44 (S1), 113–132. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-954X.1996.tb03438.x>.
- Csurgó, B. – Himesi, Z. – Kovách, I. (2001) Eliték és politikai preferenciák. In Kurtán, S. (szerk.) *Magyarország politikai évkönyve*. Budapest: DKMKA, 318–36.
- Csurgó B. – Megyesi B. (2011) Elit-meghatározások és elitcsoportok – a 2009-es magyarországi elitfelvételek fogalmi-mintavételi háttere. In Kovách I. (szerk.) *Eliték a válság korában. Magyarországi eliték, kisebbségi magyar eliték*. Budapest: Argumentum, 143–176.
- Dubois, S. – François, P. (2013) Career paths and hierarchies in the pure pole of the literary field: The case of contemporary poetry. *Poetics*, 41 (5), 501–523. <http://dx.doi.org/10.1016/j.poetic.2013.07.004>.
- Gemser, G. – Leenders, M. A. A. M. – Wijnberg, N. M. (2007) Why Some Awards Are More Effective Signals of Quality Than Others: A Study of Movie Awards. *Journal of Management*, 34 (1), 25–54. <http://dx.doi.org/10.1177/0149206307309258>.
- Ginsburgh, V. (2003) Awards, Success and Aesthetic Quality in the Arts. *Journal of Economic Perspectives*, 17 (2), 99–111. <http://dx.doi.org/10.1257/089533003765888458>.
- Kristóf L. (2014) *Véleményformálók. Hírnév és tekintély az értelmiségi elitben*. Budapest: MTA TK- L'Harmattan.
- Kristóf L. (2017a) Az elitcsere korlátai. Kultúrpolitika és reputáció a magyar színházi mezőben. *Szociológiai Szemle* (megjelenés alatt).
- Kristóf L. (2017b) Cultural Policy in an Illiberal State. The case study of Hungary after 2010. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 3 (3), 8–29.
- Lampel, J. – Lant, T. – Shamsie, J. (2000) Balancing Act: Learning from Organizing Practices in Cultural Industries. *Organization Science*, 11 (3), 263–269. <http://dx.doi.org/10.1287/orsc.11.3.263.12503>.
- Munk V. (2009) Sztárság, elméletben. *Médiakutató*, 10 (1), 7–16.
- Savage, M. – Devine, F. – Cunningham, N. – Taylor, M. – Li, Y. – Hjellbrekke, J. – Roux, B. L. – Friedman, S. – Miles, A. (2013) A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*, 47 (2), 219–250. <http://dx.doi.org/10.1177/0038038513481128>.